

En historie om vanter historie, historier om vanter og historiske vanter.

Mette Nørregaard Christensen, IG: @jellingvanter

Vanter er fyldt med fortællinger.

Vanter har altid været strikket med det umiddelbare formål at holde hænderne varme. Men man skal ikke dykke langt ned i symboler, mønstre, teknikker og traditioner, før der udfoldes historier og detaljer om mønstre, man ikke kunne drømme om. Når vi strikker traditionelle vanter, eller blot lader os inspirere, bringer vi kulturhistoriske symboler og fortællinger med os ind i nutiden. For det meste er vi ikke opmærksomme på det, men vælger mønstre fordi de er smukke og vi kan lide udtrykket. Ofte forbliver historierne gemte og glemte. Symboler og fortællinger er med til at sætte en bevidst og ubevidst ramme om menneskers fortællinger om sig selv, både på et personligt og et kulturelt plan.

Jeg har altid interesseret mig for "gamle dage", og det har fascineret mig at tænke på, hvordan det var at leve i en tid, hvor man skulle fremstille alting selv. Det er spændende at lave kopier af gammelt håndværk, især strikkede ting, fordi det er så simpelt, -en snor og to pinde -og alligevel rummer det uendelige teknikker og variationer. Jeg oplever at komme tættere på de mennesker, der levede engang, på deres levevilkår, symbolsproget og æstetikken, når jeg udforsker de gamle mønstre og traditioner.

Vanteeksempler fra skuffen. Her er museumskopier af vanter fra Estland, Letland, Sverige og Finland og vanter af mit eget design i plantefarvet garn med hønsesrik og runeskrift.

I mange af vores nabolande er vanter vigtige elementer i folkedragterne.

Farver, teknikker, designs kan variere inden for korte geografiske afstande. På museer i Norge, Sverige, Finland og Estland har jeg set vanter bevaret i samlinger og udstillet. Man kan sommetider købe nogle af de gamle modeller som strikkekits og opskrifter. Jeg synes, det er sjovt at lave de gamle mønstre, og jeg må indrømme, at jeg efterhånden har en del flere vanter, end vi har vinter til på vore breddegrader. Vanter er et fint lille lærred at udtrykke sig på. Det er nogenlunde overkommeligt at lave sin helt egen mønsterkomposition på ternet papir og eksperimentere med en nye teknikker.

Jeg vil i det følgende dele lidt af min fascination for vanter og for de historier, jeg er stødt på om mønstre, konstruktioner, teknikker og symboler. Der er ingen stringens eller historisk kontinuitet. Der er ingen garanti for, at historierne er sande. Vantehistorier er lige så uregerlige som alle andre historier.

Virale vanter

At vanter ikke blot er praktisk påklædning men også både mode og politik, blev ganske tydeligt i januar 2021. På Tv-billederne fra indsættelsen af den amerikanske præsident Joe Biden, sås en ældre herre blandt publikum. Han sad på en klapstol i en varm jakke, med hænderne over kors i skødet, -og billedet gik viralt. Den ældre herre var demokraten Bernie Sanders i et par varme upcycledede vanter, lavet ud af en genbrugssweater og et fleecetæppe. Vanterne havde han modtaget i gave fra Jen Ellis, en supporter (se

f.eks. opslag på FB i Gavstriks gruppe fra 27.01.21). Der gik ikke mange minutter før Instagram og Facebook var oversvømmet af strikkeopskrifter, memes og fotos, hvor Bernie og vanterne var klippet ind foran alle mulige seværdigheder. Vanterne blev pludselig smarte, og mange vil gerne have et stykke med Bernie, men hvorvidt det er et politisk statement for den enkelte er mere usikkert. Strikdesignere og garnfirmaer så en mulighed for at tilbyde mønstre og garn i de helt rigtige Bernie-farver i en svær (corona-)tid, hvor strikning er blevet populært igen. For Bernie Sanders var det ganske sikkert ikke et tilfældigt valg af påklædning. Han fik udtrykt sin politiske holdning til ressourcer og forbrug, og han var til at få øje på i mængden af velklædte mænd og kvinder i fnugfri vinterfrakker.

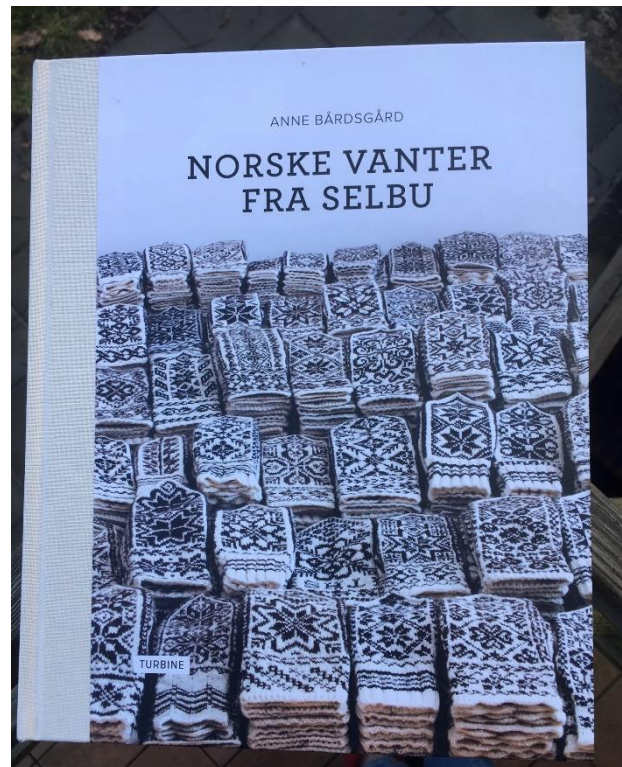
Vanter med Norske mønstre.

Den "traditionelle norske vante", Selbuvanten, er historien om en bestemt type vanter knyttet til en bestemt egn i Norge. Men det er også historien om gæve kvinder, der i slutningen af 1800-tallet, skabte sig en egen økonomisk indkomst ved at strikke vanter til salg. Vanterne blev populære og efterhånden blev vantestrikning sat i system, der kom standarder for garnets tykkelse og for størrelser. I 1930'erne var strikningen en hjemmeindustri, og vanterne kunne eksporteres i stor stil (Bårdsgård 2020). Vanterne blev en del af norsk identitet, og nu er ingen i tvivl om, hvordan *norske vanter* ser ud og at 8-bladsstjernen er norsk.....eller.... Mon ikke der er mere til den historie?

Herrevott fra "Selbustrikk".

Mit første forsøg med vanter på pind 2mm.

Norske vanter fra Selbu (Bårdsgård 2020) er udkommet på dansk. Den indleder med en detaljeret kulturhistorisk fortælling om selbuvanterne og har dernæst masser af variationer over vantomønstre fra Selbu.

For en del år siden strikkede jeg et par norske herrevanter. Jeg faldt for det detaljerede mønster og det var mit første bekendtskab med vantestrikning på 2mm tynde pinde. Jeg har siden fundet vanterne afbildet i Bårdsgårds (2020) bog og læst, at hovedmotivet på oversiden hedder *vædderhornsrose* og motivet i håndfladen *himmelhvælv*. Det er fine betegnelser, der giver associationer til livet på landet, dyrene og himlens stjerner.

Men måske er symbolikken endnu ældre. Motivet kan opfattes som fire træer med rødderne mod centrum og de slyngede grene udad. Så ses motivet som *Irmensol*, et symbol på livets træ og Paradiset, eller Yggdrasil i norrøn mytologi. Ygg er et andet navn for Odin og Odin kaldes også Irmin (Sundbø, 2005). Måske rækker symbolikken i motivet *vædderhornsrosen* helt tilbage til de ældste tider, og det skænkede jeg ikke en tanke, da jeg faldt for det smukke mønster i opskriften.

De estiske vanter med norske stjerner

Jeg købte disse hvide og gråblå estiske vanter i Kerteminde i 1992. Jeg blev fascineret af det besynderlige mønsterkomposition, hvor stjernerne var norske og hulmønsteret underligt placeret midt i det hele. De er meget smukt strikket.

På opslaget fra bogen "Dikt i masker" (Hisdal, 1997) ses et par gamle vanter fra museumsarkiverne i Norge. Vanterne er typisk norske med de norske stjerner og mønster i hvidt og blå. Der er en slående lighed til de Estiske traditionelle fingervanter, -mønsteret er faktisk det samme, mens håndledsborterne er helt forskellige.

Mønstrene vandrer og ideer udveksles.

Der gik mange år før jeg fandt ud af, hvordan den hvide og blå lænkekant var strikket. Jeg regnede med at den var syet på med kædesting i to farver, men det var ikke muligt at aflure. Senere opdagede jeg, at det er en estisk *vikkel*. Vil man eksperimentere med at strikke de vandrette kædesting, så find en videoguide på You tube med søgeordene "vikkel" og "estonian braid".

Vanterne er fra Estland og ligger ovenpå bogen "Dikt i masker. Klær du kan strikke". Vanterne fra bogen er fra museumsarkiverne i Norge

Næste kapitel kommer snart- og handler om vanter med flosskant og broderier

Inspiration og henvisninger

- Bårdsgård, A. (2020) Norske vanter fra Selbu, Turbine
- Hisdal, S. (1997) *Dikt i masker. Kler du kan strikke*. LibriArte as, Oslo
- Sundbø, A. (2005) Usynlige trådar i strikkekunsten. Samlaget Rauma Ullvarefabrikk a/s LVS-5 (år?) *Selbustrikk*. Hatlehols Trykkeri a/s